

Razgovaraonica „Ispeci pa reci!“

6. studeni 2018.

Tema: Što je normalno? : moralni relativizam ili moralni univerzalizam

U raspravi su sudjelovali Nada Mihoković-Kumrić, Ines Lisec, Tomislav Mlinac, Vlado Mihoković, Ivana Grubačević, Franko Sebastijan, Dražen Sebastijan i gospođa Draženka.

Uvodničar za temu „Što je normalno? : moralni relativizam ili moralni univerzalizam“ bio je Franko Sebastijan. U uvodu nas je upoznao s pojmom etike čija su glavna pitanje Što je moralno? Što je ispravno, odnosno pogrešno djelovanje? te Zašto djelovati moralno? Naveo je i podjelu etike na deskriptivnu, normativnu, metaetiku i primijenjenu etiku koja se bavi praktičnim problemima i studijama slučaja poput eutanazije, pokusa na životinjama i ljudima, pobačaja, kloniranja, terorizma, građanskog neposluha i drugima. Vezano uz temu rasprave Franko je naveo razliku između moralnog relativizma i moralnog univerzalizma. Moralni relativizam je „subjektivan“, isti moralni sud smatra se ispravnim ili neispravnim ovisno u kulturi u kojoj se moralna prosudba događa. Ovisan je o društvenom kontekstu. Moralni univerzalizam je „objektivan“, etičke prosudbe univerzalne su bez obzira na određenu kulturu. Nasuprot ova dva pojma stoji i moralni nihilizam u kojem je moralnost poništena, ništa nema nikakvu vrijednost.

Franko je kao najveći problem današnjeg suočavanja s etičkim dilemama istaknuo hedonizam koji smatra pošašću modernog društva. Užitak je cilj života, ali to je izrazito subjektivan pristup jer svatko sam za sebe određuje što mu predstavlja užitak. Nemoguće je postići ataraksiju, stanje sreće duha. Tomislav se slaže s njim, a i Vlado osuđuje hedonizam jer ne potiče razmišljanje o općem dobru. Smatra da to dovodi do gubljenja stvaralačkog duha, što nestaje i iz odgoja. Franko smatra da je obitelj „društvo u malom“, pa iako obitelj sebi želi najbolje, društvo nameće suprotne vrijednosti, plitke i

površne. Na sceni je kontrola nad masom, manipulacija i nametanje trulog vrijednosnog sustava ili, kako je to nazvao Erich Fromm, „patologija normalnosti“.

Tomislav smatra da je najvažnija stvar pristup roditelja odgoju, sve može biti korisno, pa čak i mediji, ako se kao roditelj prema tome postavimo kritički i u sve pokušamo uključiti kritičko mišljenje. Franko smatra da ljudi previše vremena provode u radu jer s obzirom na današnje uvjete, dovoljno bi bilo da svi ljudi rade do 6 sati dnevno, u suprotnom ne ostaje dovoljno vremena za druženje i dokolicu. Tomislav smatra da ljudi bez moralnih vrijednosti neće znati izgraditi moralan svijet, mi imamo utjecaj na mikrorazini, ali na makrorazini ne! Franko kaže kako je kod ljudi najveći problem indiferentnost – ako si indiferentan, podupireš nepravdu. Nečinjenjem ničega, činiš zlo. Iznio je primjer političara koji bi se trebali dokazati ljudima putem vlastitog napredovanja, od mikrorazine do makrorazine, kako bi dospjeli do pozicije vođa. Jer za problem nečinjenja, smatra Tomislav, rješenje je postojanje vođe ili organizacije koji trebaju pokrenuti stvari. Tko bi trebao mijenjati stvari? Intelektualce je strah, mali čovjek ne vidi svrhu, pa i ne pokušava, šefovi samo gledaju svoja posla – nije ni čudo da je potreban rat kao generator promjena, samo se tako mogu „promiješati karte“. Nada kaže da malog čovjeka na putu prema promjeni previše ometa loše organizirana i pretrpana svakodnevnica.

Kao četiri moralne vrline, ustanovljene još u Staroj Grčkoj, Franko je naveo umjerenost, hrabrost, razboritost i pravednost. One djeluju kao cjelina, jedna bez druge ne ide. No moralni relativizam koji vodi državu stvara pasivnu atmosferu, atmosferu nečinjenja.

Vlado je potaknuo raspravu o pitanju eutanazije koje smatra pitanjem moralnog relativizma. U nekim zemljama eutanazija je već ozakonjena. Tomislav smatra da je ključna stvar u ovom pitanju religioznost, je li čovjek religiozan ili ne. Ines je rekla da je eutanazija u nekim kulturama, npr. u Indiji, kažnjiva jer prekida krug karme. Franko je naglasio da u budizmu ne postoji loša stvar sama po sebi, sve može biti dobro ili loše ovisno o kontekstu. Za eutanaziju se kaže da je plemenita nakana, ali uz korištenje loših sredstava, ali zar bi cilj trebao opravdavati sredstvo?

Još jedan primjer je smrtna kazna. Moralni problem pri počinjenju je sličan kao i kod eutanazije, ali dodatno utječe na čovjeka činjenje takvih stvari, stvari za koje duboko u sebi svatko osjeća da su moralno pogrešne jer mi nismo gospodari života i smrti.

Kod pitanja pobačaja, koje je slično prethodnim dvama jer se radi o prekidu života (iako se još lome koplja u kojem trenutku počinje život u utrobi), liječnici imaju pravo na prigovor savjesti i odbijanje izvođenja postupka. Tomislav je mišljenja da kod pitanja pobačaja nemaš pravo odlučivati u ime drugog bića koje je u tebi. Prave vrijednosti treba propagirati da budu primjer drugima da tako treba i vrijedi živjeti. Franko je iznio C.S. Lewisovu univerzalnu etiku koja bi trebala vrijediti za sva društva i sve kulture, a temelji se na 3 najvažnija pitanja: odnos prema sebi, odnos prema drugima i odnos prema Bogu, odnosno apsolutu (o tom pitanju različite kulture imaju različita poimanja). Tomislav je podsjetio da minimum jamstva mirnog suživota osigurava pridržavanje načela definiranih u kršćanstvu kao „ne čini drugome što ne želiš da drugi tebi čini“ i „čini drugome što bi tebi bilo drago da tebi drugi čini“. Jednako tako smatra i da su 10 Božjih zapovijedi svojevrsan „prirodni zakon“ koji je urezan u srce svakog čovjeka. Vlado je istog mišljenja, a i ono što je u Bibliji pobrojano kao sedam smrtnih grijeha u skladu je sa svime dosad rečenim.

Nada je iznijela mišljenje filozofa Rogera Scrutona o moralnom relativizmu za kojeg smatra da ipak prevladava u današnjem društvu. Najveći je problem današnjeg društva to što nema objektivnog gledišta, svatko određuje svoju moralnost, mjeri je prema svojim potrebama te nema nade da ćemo uskoro dobiti objektivni moral. Moralni univerzalizam je s druge strane stalna potraga za pozicijom iz koje će se moći objektivno sagledati problemi svih ljudi u svim kulturama.

Sažetak rasprave je da unatoč složenoj temi nismo previše „lutali“, najviše smo razgovarali o problemima primijenjene etike od kojih bi svaki mogao biti tema za sebe. Kao zaključak mogli bismo izdvojiti veće ranije apostrofirano „ne čini drugome što ne želiš da drugi tebi čini“ i „čini drugome što bi tebi bilo drago da tebi drugi čini“.

Predložene teme za sljedeću raspravu su bile:

1. Vršnjačko nasilje
2. Težnja za moći (ili volja za moć) kao pokretač ljudskog djelovanja

Odabrana je tema „**Vršnjačko nasilje**“ a uvodničar je Vlado Mihoković.